

Coronafortællinger fra blokken – en vej til vedkommende sundhedskommunikation

Borgere med ikke-vestlig baggrund blev hårdt ramt, men sjældent talt med under pandemien. Her er et bud på en inddragende sundhedskommunikation.

Den 11. marts 2020 lukkede Danmarks statsminister landet ned. COVID-19 havde udviklet sig til en pandemi, og smitten her i landet var på vej i én retning: op. Ældre borgere var særligt udsatte, og forekomsten af kroniske sygdomme gjorde risikoen for alvorlige sygdomsforløb, og i værste fald død, større. Som pan-

demien udviklede sig, pegede data fra bl.a. Storbritannien på, at borgere med ikke-vestlig baggrund blev særlig hårdt ramt (Bambra et al., 2020). I Danmark er koncentrationen af ældre borgere med ikke-vestlig baggrund særlig stor i de almene boligområder, og smitten har her generelt ligget højt. I almene boligområder

Under coronapandemien har sundhedsmyndighederne oplevet udfordringer med at 'nå' ældre borgere med ikke-vestlig baggrund. Via interviews og visuelle fortællinger har vi skabt viden om denne befolkningsgruppe og vil dele historien om, hvordan ældre borgere med ikke-vestlig baggrund, bosiddende i et alment boligområde, oplevede coronanedlukningen i foråret 2020. De visuelle fortællinger viser, hvordan de ældre støttede op om den officielle smittehåndteringsstrategi, gjorde deres bedste for at håndtere isolationen, og hvordan bekymringer for især familie i hjemlandet gjorde nedlukningen særlig smertefuld. Vores undersøgelse understreger, at der er behov for sundhedskommunikation udviklet særligt til, og med, denne målgruppe, og gerne med brug af visuelle greb for at håndtere sproglige og kulturelle barrierer.

Projektet er finansieret af Nordea Fonden, Velliv Foreningen og Dansk Gerontologisk Selskab.

Catharina Thiel Sandholdt, MSc., ph.d., post.doc ved Center for Almen Medicin, Institut for folkesundhedsvidenskab, Københavns Universitet. casal@sund.ku.dk

Mette Jeppesen, grafisk facilitator og illustrator, indehaver af virksomheden Tanke-streger og ansvarlig for udfærdigelsen af de visuelle fortællinger i nærværende projekt. tankestregpost@gmail.com

Rikke Lund, professor ved Afdelingen for Social Medicin, Institut for folkesundhedsvidenskab, Københavns Universitet. rilu@sund.ku.dk

bor mange mennesker med lavere socioøkonomisk baggrund, hvilket kan have betydning for den generelle sundhedstilstand (Algren et al., 2017). Nogle almene boligområder er blevet stempet som problematiske, og beboernes etnicitet, uddannelsesniveau og indkomst er parametre, der bruges til at klassificere et boligområde som et omdannelsesområde (tidligere en hård ghetto). Omdannelsesområderne har været udsældte og stigmatiseret over flere omgange i pandemien, både i medierne og hos politikerne, som steder, hvor smitten var ude af kontrol, og borgerne ikke overholdt de officielle retningslinjer.

Flere eksperter har prøvet at forklare den høje smitte i omdannelsesområderne og blandt borgere med ikke-vestlig baggrund med, at:

- Beboerne her bor tæt sammen, både ift. områdets bebyggelsesprocent og beboere pr. m². i lejlighederne.
- Flere generationer bor under samme tag.
- Trang plads gør det svært at isolere sig i eget hjem.
- Mange har arbejde i omsorgs-, service- og transportsektorerne, som ikke giver mulighed for hjemmearbejde (Smith Jervelund & Eikemo, 2021).

Vi hæftede os ved, at de ældre beboere med ikke-vestlig baggrund var fraværende i den offentlige såvel som sundhedsfaglige debat. Der blev talt *om* dem, men vi fandt ikke mange eksempler på, at de blev talt *med*. Vi besluttede os derfor for at undersøge, hvordan nedlukningen i foråret 2020 blev oplevet set fra ældre borgere med

minoritetsetnisk baggrund, bosiddende i et af de såkaldte omdannelsesområder.

Interviews med beboere

Der er flere udfordringer forbundet med at mobilisere projektets målgruppe til at deltage i forskningsprojekter (bl.a. sprogbarrierer, social sårbarhed og mistillid til myndigheder), og målgruppen udgør en befolkningsgruppe, som er underrepræsenteret i forskning (Bonevski et al., 2014; Nygaard et al., 2021). Fra et igangværende forskningsprojekt havde vi gode kontakter til beboere i et omdannelsesområde udenfor København (Lund et al., 2019). Vi valgte at bruge dette netværk i en situation, hvor vi grundet COVID-19-restriktioner ikke havde mulighed for fysisk at bevæge os ud i boligområdet for at rekruttere deltagere. Sammen med vores to studentermedhjælpere bosiddende i området fik vi otte beboere til at takke ja til at deltage. I starten af sommeren blev en del restriktioner løftet, og det

blev muligt for os fysisk at mødes med beboerne i boligområdets fælleshus.

De otte deltagere var tre ægtepar og et venindepar, som vi ønskede at interviewe fordelt over fire par-interviews. To par havde dansk-pakistansk baggrund, og et par og venindeparret havde dansk-tyrkisk baggrund. Desværre aflyste den ene deltager fra det dansk-tyrkiske par-interview kort før interviewets start, hvorfor det blev et solointerview. Alle deltagere var førstegenerationsindvandrere over 45 år.

For at imødekomme udfordringerne ved at inddrage målgruppen i forskning valgte vi at bruge visuelle metoder for at skabe en mere transparent og tilgængelig kommunikationsform. De fire interviews blev gennemført af to forskere og en grafisk facilitator og illustratør.

Illustratoren tog visuelle noter under interviewet, som hun viste beboerne som afslutning. På baggrund af forskernes analyse af interviewene og

fælles diskussioner af data tegnede illustratoren alle fortællingerne, hvor citater indgik. Beboerne fik vist deres visuelle fortælling og var med til at validere historierne og understrege, hvilke budskaber, de selv oplevede, var vigtige at give videre.

Vi samlede de fire visuelle fortællinger i en bog – en slags poetisk tilstandsrapport over forårets nedlukning. Derudover lavede vi fem plakater, der viderefremmede beboernes egne råd til, hvordan pandemiens belastninger kan håndteres. Ambitionen var at skabe sundhedskommunikation, som målgruppen let kunne afkode og føle sig repræsenteret i. Alt materiale kan downloades gratis her: www.strit.ku.dk

Poetisk tilstandsrapport

Vores interviews viste, at beboerne gjorde en stor indsats for at holde styr på sundhedsmyndighedernes anvisninger og havde kendskab til anbefalingerne om god håndhygiejne, at holde afstand og blive hjemme, hvis

man har symptomer på COVID-19. De udtrykte alle en stor vilje til, og ønske om, at opføre sig ansvarligt. I de fire interviews identificerede vi temaerne: 1. trængsler og bekymringer, 2. familierelationer og 3. kultur- og sprogspecifikke udfordringer i relation til sundhedskommunikation.

Trængsler og bekymringer

Nedlukningen blev oplevet som meget voldsom for alle deltagerne. Som for de fleste andre i samfundet betød det en helt ny hverdag fuld af nye begrænsninger. Alle sociale aktiviteter og klubber i boligområdet blev fra den ene dag til den anden lukket ned, og følelsen af ensomhed og isolation var stor hos mange.

Flere af deltagerne var forvirrede over, hvordan de skulle få klaret hverdagens gøremål som fx indkøb af dagligvarer. Alle deltagerne led af diverse sygdomme og flere af multimorbiditet. Frygten for corona var så meget desto større. Som pandemien skred frem,

kendte alle deltagerne familiemedlemmer eller naboer, som havde været hårdt ramt. De to dansk-tyrkiske veninder var særligt bange for at dø af corona, da restriktionerne betød, at de ikke ville kunne blive begravet i Tyrkiet – for dem var det altså ikke døden i sig selv, men hvad der ville ske med deres jordiske rester, som var centrum for bekymringerne.

Familierelationer

Fortællingerne var præget af deltageres bekymring for deres familiers helbred og angst for den nære fremtid.

Deltagerne håndterede pandemien ved at rykke tættere sammen i familien og lokalsamfundet. De havde fx eksperimenteret med nye retter i køkkenet, plantet blomster i altankasserne og gået ture med afstand med venner og naboer.

Isolationen og savnet af samvær blev sværest under ramadanen, der i 2020 lå i den sidste halvdel af forårets

nedlukning. De traditionelle aftener, hvor man samles på tværs af familier og generationer, måtte aflyses, og eidfesten blev afholdt i stilhed med de allernærmeste.

Kultur- og sprogspecifikke udfordringer

Deltagerne gjorde deres yderste for at leve op til myndighedernes restriktioner og havde i vid udstrækning godt styr på dem. De oplevede imidlertid en række udfordringer:

Det var svært for de fleste at følge med i de danske myndigheds retningslinjer. En af de dansk-pakistanske mænd, som havde et klart og let forståeligt dansk, beklagede sig over tempoet i de danske nyhedsudsendelser. Han og hans kone fulgte dagligt med, og det var hans opgave at oversætte nyhederne for sin kone. Han havde dog så svært ved at følge med, at han også dagligt tjekkede tekst-TV

på fjernsynet, der var hans primære danske nyhedskilde. Ellers fulgte de begge nyhederne fra Pakistan og var meget bekymrede for pandemiens konsekvenser i deres hjemland. De tyrkiske veninder ærgrede sig over, at nyhedsudsendelserne ikke blev oversat til minoritetssprog, idet de ønskede at følge med, men ikke havde de fornødne sprogkundskaber. I stedet fulgte de omhyggeligt med i de tyrkiske medier og fulgte de restriktioner, der blev givet her. I foråret 2020 var de tyrkiske retningslinjer på nogle områder strengere end de danske for ældre borgere, så de tyrkiske veninder levede yderst isoleret og fulgte tyrkiske anvisninger om udgangsforbud.

Den store forvirring om, hvad man må, skal, kan og bør, førte til stor frustration for alle deltagerne, og flere af dem nævnte sociale medier som et sted, de brugte til at hitte rede i de store mængder information – særligt

gennem diverse whatsapp-tråde med den udvidede familie i Danmark og hjemlandet. Flere fik også hjælp af deres børn til at oversætte de danske retningslinjer.

De dansk-tyrkiske veninder beskrev også, hvordan de fandt det uigennemskueligt at navigere i retningslinjer, og de konsekvenser pandemien havde for diverse ydelser og behandlinger i sundhedsvæsenet. De havde oplevet at møde op til en aftalt behandling, for så at få besked om, at den var aflyst. Kvinderne tjekkede ikke deres digitale indbakke, da de ikke havde de sproglige færdigheder til at forstå beskederne, de modtog. De var forvirrede over aflysninger og udskydelser, hvilket gjorde dem utrygge.

Visuel- og kontekstbaseret sundhedskommunikation

Vi blev alle bedt om at vise samfundsind i denne tid på tværs af levevilkår.

Vores undersøgelse viser, at motivationen og hensigten var til stede, men at ressourcerne og sundhedskompetencerne i denne målgruppe kan have godt af en ekstra håndsækning for at nå i mål. Den ekstra håndsækning kan fx opnås ved at udvikle materiale om hensigtsmæssig COVID-19-adfærd målrettet minoritetsborgere (Smith Jervelund et al., 2021). Behovet for målrettet og visuelt baseret kommunikation blev allerede i foråret 2020 fremhævet af European Public Health Association (2020). Særligt de ældre førstegangsindvandrere bør i en dansk kontekst give anledning til diskussioner om specifikt udviklet materiale. Vores undersøgelse viser, at visuelle metoder rummer gode muligheder i en sådan proces.

På baggrund af deltagernes fortællinger udviklede vi fem plakater, der kommunikerede gode råd til at opretholde et godt mentalt og fysisk helbred under pandemien. Budskaberne var udvalgt i samarbejde med deltagerne, blev leveret i et let tilgængeligt visuelt udtryk og med QR-kode til de officielle retningslinjer på forskellige sprog. Vores budskaber var: at tale i telefon med familie og venner så ofte man kan; mød dine venner ude til en gåtur med afstand; bliv hjemme, hvis du er syg; gå i isolation i hjemmet ved sygdom; og vask hænder. Simple og kendte budskaber, men formidlet aktivt – som noget, du *kan gøre*, frem for noget, du skal afholde dig fra.

Vores partecipatoriske tilgang, hvor vi har lagt vægt på at tale med beboerne og lytte til deres perspektiver frem for at aflevere et budskab

om, hvordan vi mener, de skal agere, har været vigtig til at skabe COVID-19-kommunikation, der bliver oplevet som relevant af målgruppen. Her har vi fokuseret på at skabe et trygt rum, hvor de ældre borgere med ikke-vestlig baggrund har tid og ro til at dele hele deres historie (Radl-Karimi et al., 2021). Den visuelle tilgang har udgjort et nøglegreb i hele projektet og bundet enderne sammen. De tegnede fortællinger betød, at målgruppen kunne gå ombord i vores fortolkning af interviewene og validere dem. Tegningerne byggede en bro til at skabe målrettet COVID-19-sundhedskommunikation, der visuelt repræsenterede ældre borgere med ikke-vestlig baggrund og videreformidlede deres egne erfaringer.

Deltagerne, vi har mødt i dette projekt, udgør en særlig udsat befolkningsgruppe i pandemien, og vi håber med dette projekt at invitere til en diskussion om, hvordan vi kan gå i dialog med ældre borgere med ikke-vestlig baggrund omkring sundhed, trivsel og sygdomshåndtering.

Tak til beboerne for at dele deres fortællinger og til Gritt Marie Hviid Malling, Rabiah Razzaq, og Ilayda Dilara Pusat for deres store bidrag.

REFERENCER

Algren, M.H., Ekholm, O., van Lenthe, F., Mackenbach, J., Bak, C.K. & Andersen, P.T. (2017). Health-risk behaviour among residents in deprived neighbourhoods compared with those of the general population in Denmark: A cross-sectional study. *Health & Place*, 45, s. 189–98.

Bambra, C., Riordan, R., Ford, J. & Matthews, F. (2020). The COVID-19 pandemic and health inequalities. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 74(11), s. 964–8.

Bonevski, B., Randell, M., Paul, C., et al. (2014). Reaching the hard-to-reach: a systematic review of strategies for improving health and medical research with socially disadvantaged groups. *BMC medical research methodology*, 14(1), s. 1–29.

European Public Health Association (2020). Statement by the EUPHA Migrant and ethnic minority health section on COVID-19–CALL FOR ACTION. [Online] Tilgængelig på: https://www.icmigrations.cnrs.fr/wp-content/uploads/2020/03/MIG_statement_on_COVID19.pdf [Tilgået 23/3 2022].

Lund, R., Christensen, U., Mathisen, J., et al. (2019). Health, well-being and social relations in a changing neighbourhood: Protocol for a prospective, multimethods study of the consequences of large structural changes in an ethnically diverse social housing area in Denmark. *BMJ open*, 9(6):e030936.

Nygaard, S.S., Srivaranathan, A., Mathisen, J., Kristiansen, M., et al. (2021). Challenges and lessons learnt from conducting a health survey in an ethnically diverse population. *Scandinavian Journal of Public Health*. [Online First]. doi:10.1177/14034948211054663.

Radl-Karimi, C., Nielsen, D.S., Sodemann, M., et al. (2021). "When I feel safe, I dare to open up": immigrant and refugee patients' experiences with coproducing healthcare. *Patient education and counseling*. [Online First]. doi:10.1016/j.pec.2021.11.009.

Smith Jervelund, S. & Eikemo, T.A. (2021). *The double burden of COVID-19*. London, England: SAGE Publications.

Smith Jervelund, S., Vinther-Jensen, K., Ryom, K., et al. (2021). Recommendations for ethnic equity in health: A Delphi study from Denmark. *Scandinavian Journal of Public Health*. [Online First]. doi:10.1177/14034948211040965.